

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง
ของสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวในอำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

Extension Guidelines for Post-harvest Management to Increase the Value of San-Pah-Tawng Sticky
Rice Product of Rice Collaborative Farming Groups Member in Mae Ai District, Chiang Mai Province

สรารุณ พันธ์คำ (Sarawood Pankham)¹ สีนินุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khurutmuang Sanserm)²

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของผู้ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องในอำเภอแม่อาย 2) สภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว 3) ปัญหาและความต้องการการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่า ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว และ 4) แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกตัวอย่างจากประชากรผู้ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเหนียวสันป่าตองที่มีการประกอบกิจการครอบคลุมและให้บริการแก่บุคคลทั่วไป จำนวน 1 ราย เก็บข้อมูลเชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจากประชากรทั้งหมดที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวในอำเภอแม่อาย จำนวน 104 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ประกอบกิจการที่มีกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวได้แก่ การอบลดความชื้นข้าวเปลือก การเก็บรักษา การสีข้าว การบรรจุ และการขนส่ง โดยในปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกสด 1,000 กิโลกรัม มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 1,364 บาท มีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นรวม 3,943 บาท 2) สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวร้อยละ 85.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.61 ปี ร้อยละ 65.4 จบประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2.62 คน มีพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวสันป่าตองเฉลี่ย 14.63 ไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกสด 295,269.79 บาทต่อปี มีผลผลิตเฉลี่ย 994.95 กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนเฉลี่ย 5,515.46 บาทต่อไร่ มีกำไรเฉลี่ย 4,242.57 บาทต่อไร่ ร้อยละ 85.6 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ นอกจากกลุ่มแปลงใหญ่ 3) สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีปัญหาด้านองค์ความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการด้านการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความต้องการการส่งเสริม ด้านองค์ความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ด้านวิธีการส่งเสริมและด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริม ด้านองค์ความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ ข้าวเหนียวสันป่าตอง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การเพิ่มมูลค่าผลผลิต แนวทางการส่งเสริม แปลงใหญ่ข้าว

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sarawood.cmagro@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the post-harvest management conditions for adding value to San Pa Tawng sticky rice products of related entrepreneurs in Mae Ai district 2) persona, economic, and social conditions of members of rice collaborative farming groups 3) problems and needs for extension on post-harvest management for value adding of rice collaborative farming groups members and 4) extension guidelines regarding the post-harvest management for adding value to San Pa Tawng sticky rice products of rice collaborative farming group members. This research was mixed method research. For the qualitative data, the samples were selected from the population of related 1 entrepreneur to the San Pa Tawng sticky rice post-harvest management who had the extensive business ventures and service for general public. The data was collected by using in-depth data collection and the analysis was done by using content analysis. The quantitative data was studied from the entire population which was 104 members of rice collaborative farming group in Mae Ai district. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics. The results of the research found that 1) the entrepreneurs had the post-harvest management process such as unmilled rice dehumidification, the storage, the rice milling, the packaging, and the transportation. For the unmilled rice product of 1,000 kilograms, the expenses in post-harvest management was 1,364 Baht with the total value added of 3,943 Baht. 2) 85.5% of the farmers who were members of rice collaborative farming group were male with the average age of 59.61 years old, 65.4% completed primary school education, had the average member in the household of 2.62 people, had the average area for San Pa Tawng sticky rice production of 14.63 Rai, earned the income from the distribution of raw unmilled rice of 295,269.79 Baht/year, had the average productivity of 994.95 kilogram/Rai, had the average cost of 5,515.46 Baht/Rai, had the average profit of 4,242.57 Baht/Rai, and 85.6% held no social position. All of the members were members of groups/organizations apart from the collaborative farming group. 3) Members of rice collaborative farming groups faced with the problem regarding the knowledge, extension guideline, and support, overall, at the high level. They needed the support, overall, at the highest level. They had the needs in the extension on knowledge, extension method, overall, at the high level. 4) The rice collaborative farming group members agreed with the extension guidelines on post-harvest management for adding value to San Pa Tawng sticky rice products regarding the extension method and support, overall, at the highest level. They agreed with the extension guidelines regarding the knowledge, overall, at the high level.

Keywords: San Pa Tawng Sticky Rice, Post-harvest management, Product value adding, Extension guideline, Rice collaborative farming

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของโลก รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวทางการส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ที่มุ่งเน้นให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งพื้นที่ดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2565 แปลงใหญ่ข้าว มีจำนวน 485 แปลง ใน 60 จังหวัด (กรมการข้าว, 2565) ในปี 2563 ปริมาณการส่งออกข้าวเหนียวของไทยอยู่ที่ 1.4 แสนตันข้าวสาร คิดเป็นสัดส่วน 2.5% ของโลก ตลาดส่งออกหลัก คือ จีน (37.8%) (ชัยวัช โขจรเจริญสุข, 2565) โดยเป็นข้าวเหนียวพันธุ์สันป่าตองเป็นหลัก

วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตข้าวในแต่ละฤดู โดยราคาของข้าวเปลือกจากการซื้อขายผลผลิตข้าว นอกจากจะมีการพิจารณาตั้งแต่ความชื้นของข้าวเปลือก ลักษณะของเมล็ดได้แก่ สีเปลือก ขนาดเมล็ดเต็ม และสิ่งเจือปนต่างๆแล้ว คุณภาพการสีของข้าวเปลือกโดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของต้นข้าวก็เป็นลักษณะที่ใช้กำหนดในการซื้อขายข้าวเช่นกัน เมื่อมีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่ต้องตลอดฤดูการปลูกข้าว ผลที่ได้ก็จะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่ดีมีคุณภาพ และสามารถใช้เป็นข้อต่อรองเพื่อให้ขายข้าวได้ราคาดี (สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว, 2565) ปัจจุบันกระบวนการผลิตข้าวของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการใช้รถเกี่ยวนาเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งมีผลต่อการจำหน่ายผลผลิตโดยตรง เนื่องจากผลผลิตที่ได้ เป็นข้าวเปลือกที่มีความชื้นสูง มีสิ่งเจือปนสูง จะต้องใช้เครื่องมือเฉพาะในการจัดการ คือเครื่องคัดแยกสิ่งเจือปนและเตาอบลดความชื้นข้าวเปลือก โดยเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่มีการจัดหาใช้เอง มีเพียงพ่อค้าคนกลางหรือโรงสีขนาดใหญ่เท่านั้นที่จัดหาอุปกรณ์หลังการเก็บเกี่ยวมาใช้ จึงก่อให้เกิดช่องว่างความต่างของราคาจากกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องรูปแบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่สามารถเพิ่มมูลค่าของผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง โดยศึกษาจากผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและให้บริการแก่บุคคลทั่วไปในพื้นที่ มาพิจารณาถึงมูลค่าที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวในปัจจุบัน ในด้านปริมาณผลผลิต ค่าใช้จ่าย และมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว แล้วนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาปัญหาและความต้องการการส่งเสริมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว เพื่อสร้างแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้แก่สมาชิกแปลงใหญ่ที่ปลูกข้าวเหนียวสันป่าตอง และสามารถประยุกต์ใช้เป็นนโยบายเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าวในลักษณะที่คล้ายกันต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมือราย
2. เพื่อศึกษาสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่า ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

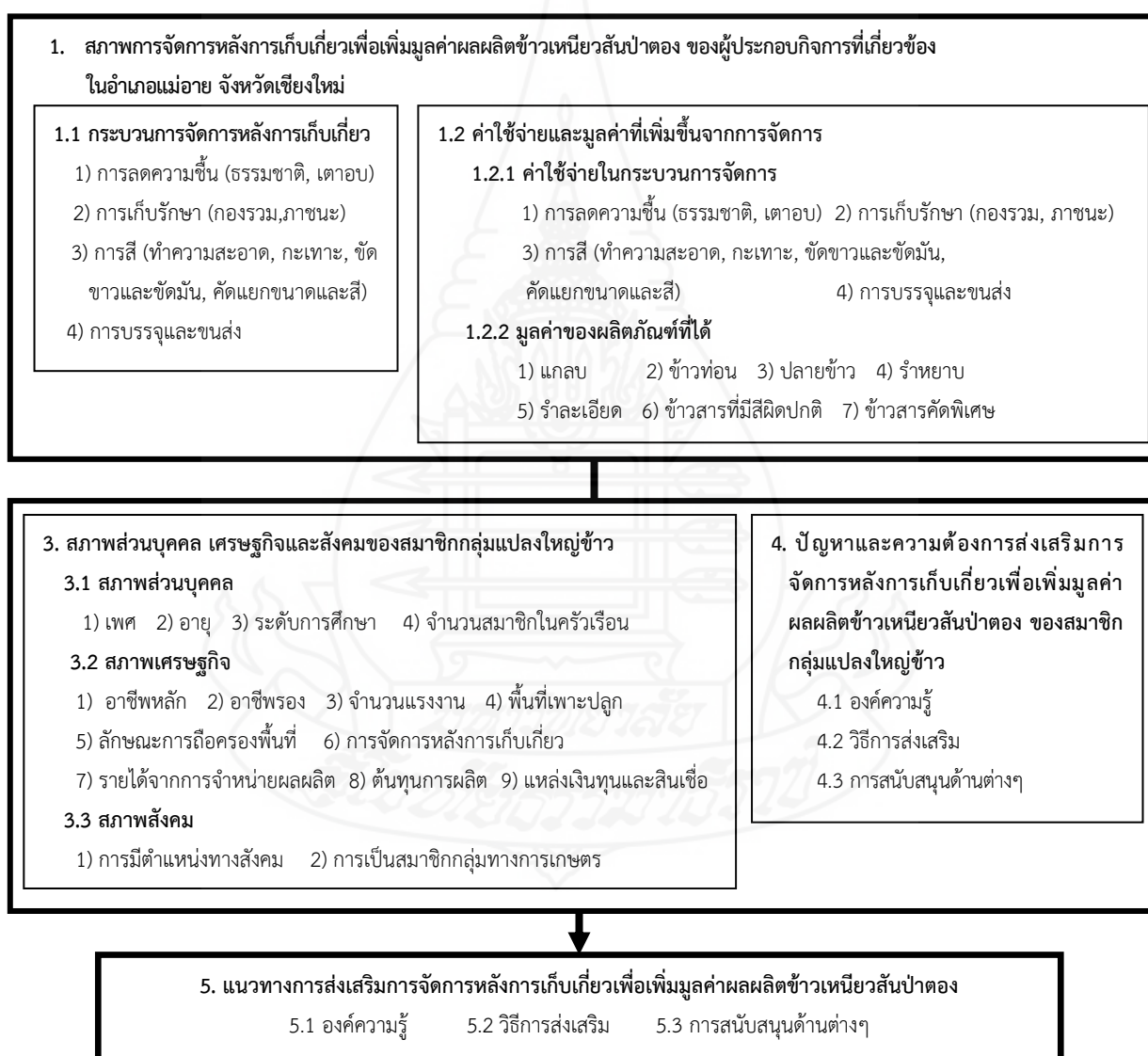

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

4. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมากำหนดประเด็นในการศึกษาวิจัยได้ตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกตัวอย่างจากประชากรผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเหนียวสันป่าตองที่มีการประกอบกิจการครอบคลุมและให้บริการแก่บุคคลทั่วไป จำนวน 1 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบเก็บข้อมูลเชิงลึก ที่กำหนดคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ จากประชากรทั้งหมดที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ข้าวที่ปลูกข้าวเหนียวสันป่าตองในอำเภอแม่เมาะ จำนวน 104 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดคำถาม คำตอบให้เลือก เรียงลำดับเนื้อหาประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ 0.99 และค่าความเที่ยงอยู่ในช่วง 0.837-0.978 นำข้อมูลที่ได้จากผู้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติพรรณนาโดยมีเกณฑ์การแปลความหมายโดยแบ่งช่วงคะแนน ดังนี้ 1.00-1.80=น้อยที่สุด, 1.81-2.60=น้อย, 2.61-3.40=ปานกลาง, 3.41-4.20=มาก, 4.21-5.00=มากที่สุด

ผลการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. สภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

1.1 กระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

1) ข้อมูลเกี่ยวกับชนิด ปริมาณ และการจัดการผลผลิต ผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตข้าวเปลือกสดความชื้นสูง 25-35 % ฤดูกาลเก็บเกี่ยวในปี 2566/67 จำนวน 15,000 ตัน ในราคา กิโลกรัมละ 9.30 บาท และในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวปี 2567 จำนวน 10,500 ตัน ในราคา กิโลกรัมละ 10.40 บาท ราคาเฉลี่ย 9.85 บาทต่อกิโลกรัม

2) ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

(1) การลดความชื้นข้าวเปลือก ด้วยเตาอบลดความชื้นข้าวเปลือก ขนาด 50 ตัน จำนวน 7 เตา ใช้เวลาในการอบ 22 ชั่วโมง ค่าใช้จ่าย กิโลกรัมละ 0.70 บาท ได้ผลผลิตเป็นข้าวเปลือกแห้ง ร้อยละ 80 ของข้าวเปลือกสด ข้าวเปลือกสด

(2) การเก็บรักษาข้าวเปลือก ด้วยวิธีการกองรวมในโรงเรือนที่เก็บรักษาไม่เกิน 4 เดือน เนื่องจากจะมีผลต่อคุณภาพของข้าวสาร ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา กิโลกรัมละ 0.20 บาท ต่อฤดูกาล

(3) การสีข้าว ด้วยเครื่องสีข้าวที่รวมขั้นตอน การทำความสะอาด การกะเทาะ การขัดขาวและขัดมัน และการคัดแยกขนาดไว้ในเครื่องเดียว แล้วนำข้าวสารที่ได้ไปคัดแยกสีด้วยเครื่องคัดแยกสีด้วยเลเซอร์ ค่าใช้จ่ายในการสีคำนวณจากปริมาณของข้าวสารและข้าวท่อนที่ได้ในราคา กิโลกรัมละ 0.62 บาท และค่าใช้จ่ายในการคัดแยกสีด้วยเครื่องคัดแยกสีด้วยเลเซอร์ คำนวณจากปริมาณข้าวสารที่คัดขนาดแล้ว กิโลกรัมละ 0.31 บาท ได้ปริมาณผลิตภัณฑ์ ดังนี้ ร้อยละ 56.65 ข้าวสารคัดพิเศษ ร้อยละ 23.0 แกลบ ร้อยละ 8.1 ข้าวท่อน ร้อยละ 8.0 รำหยาบ ร้อยละ 3.0 รำละเอียด ร้อยละ 1.2 ปลายข้าว และร้อยละ 0.15 ข้าวสารที่มีสีผิดปกติ มูลค่าผลิตภัณฑ์จากการสีข้าวเปลือกแห้งจำนวน 1,000 กิโลกรัม ทั้งหมดจำนวน 17,195.47 บาท โดยแบ่งมูลค่าตามผลิตภัณฑ์ ดังนี้ ข้าวสารคัดพิเศษ 14,824.67 บาท ข้าวท่อน 1,652.4 บาท รำละเอียด 300.0 บาท แกลบ 184.0 บาท ปลายข้าว 172.8 บาท รำหยาบ 35.0 บาท และข้าวสารที่มีสีผิดปกติ 26.6 บาท

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

(4) การบรรจุและขนส่ง โดยบรรจุข้าวสารในกระสอบขนาด 45 กิโลกรัม ต้นทุนค่าบรรจุจะกิโลกรัมละ 0.23 บาท แล้วจำหน่ายหน้าโรงสี ในราคา กระสอบละ 1,180 บาท ในส่วนค่าขนส่งจากอำเภอแม่เมาะไปยังท่าเรือเชียงแสนผู้ซื้อจะเป็นผู้ออกค่าขนส่งโดยไม่รวมกับมูลค่าของข้าวสารข้างต้น โดยค่าขนส่งจากอำเภอแม่เมาะไปยังท่าเรืออำเภอเชียงแสน 0.33 บาทต่อกิโลกรัม และผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นจะจำหน่ายที่โรงสี ไม่มีค่าใช้จ่ายในการขนส่ง

1.2 ค่าใช้จ่ายและมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

ผู้ประกอบการที่มีกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวได้แก่ การอบลดความชื้นข้าวเปลือก การเก็บรักษา การสีข้าว การบรรจุ และการขนส่ง โดยในปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกสด 1,000 กิโลกรัม มูลค่า 9,850 บาท มีต้นทุนค่าใช้จ่าย ดังนี้

1) การลดความชื้น มีค่าใช้จ่าย 0.70 บาท ต่อกิโลกรัม เมื่อผ่านการอบลดความชื้นจะได้ข้าวเปลือกแห้ง 800 กิโลกรัม มีมูลค่า 15.30 บาท คิดเป็น 12,240 บาท มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 2,390 บาท และเมื่อหักค่าใช้จ่ายจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นสุทธิ 1,690 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.15 จากมูลค่าข้าวเปลือกสด

2) การเก็บรักษา มีค่าใช้จ่าย 0.16 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งการเก็บรักษาไม่ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตเพิ่มขึ้น และเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาแล้ว จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นสุทธิ 1,530 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.53 จากมูลค่าข้าวเปลือกสด

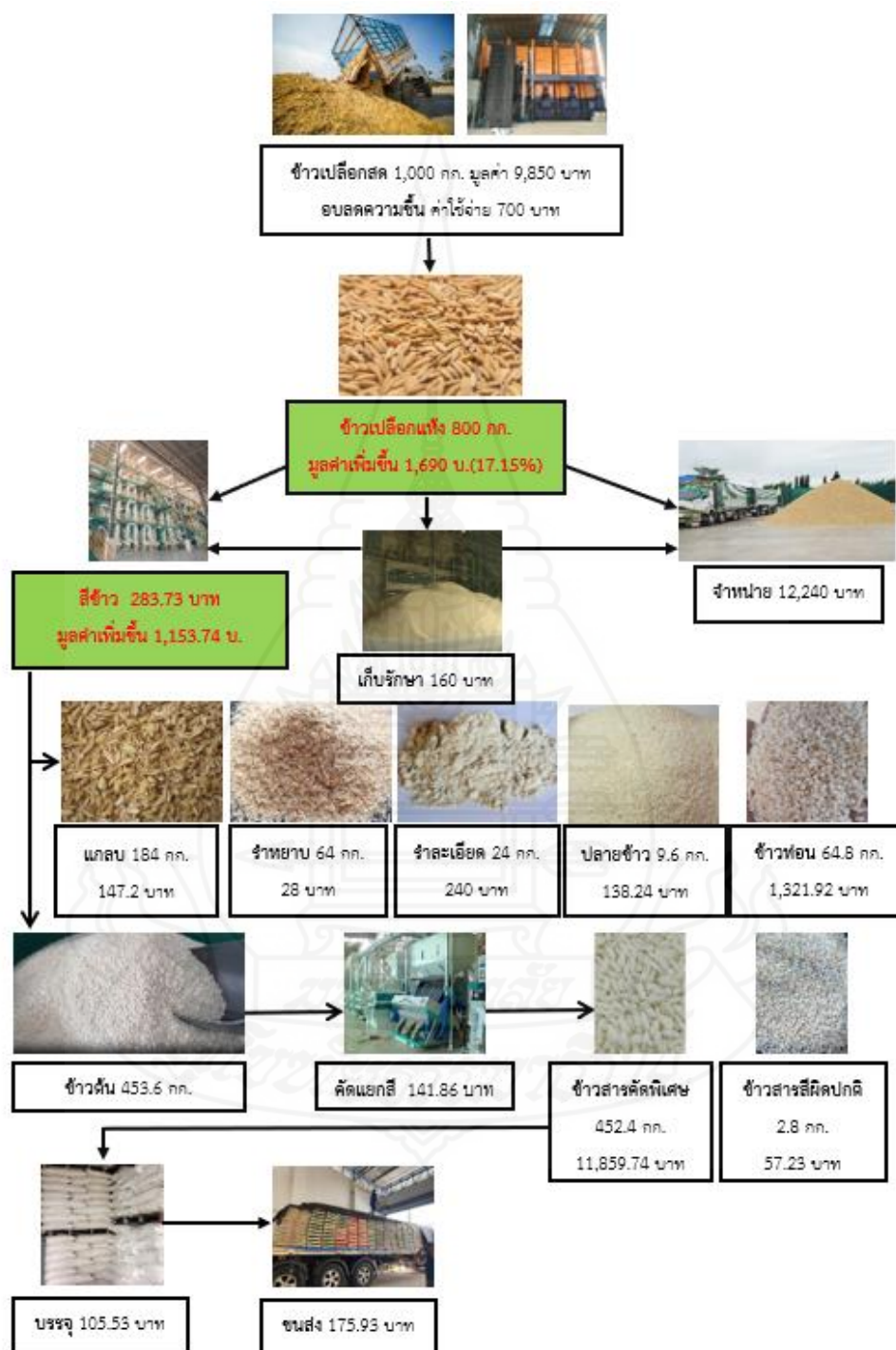
3) การสีข้าว เป็นการสีข้าวเปลือกแห้ง 800 กิโลกรัม มีค่าใช้จ่าย 283.73 บาท และมีผลิตภัณฑ์ได้ ดังนี้ ข้าวสารคัดพิเศษ จำนวน 452.40 กิโลกรัม มูลค่า 11,859.74 บาท ข้าวท่อน จำนวน 64.8 กิโลกรัม มูลค่า 1,321.92 บาท รำละเอียด จำนวน 24 กิโลกรัม มูลค่า 240.00 บาท แกลบ จำนวน 184 กิโลกรัม มูลค่า 147.20 บาท บาท ปลายข้าวจำนวน 9.6 กิโลกรัม มูลค่า 138.24 บาท ข้าวสารที่มีสีผิดปกติ จำนวน 2.8 กิโลกรัมมูลค่า 57.23 บาท และ รำหยาบ จำนวน 64 กิโลกรัม มูลค่า 28 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาแล้ว จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นสุทธิ 1,117.79 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.43 จากมูลค่าข้าวเปลือกแห้ง

4) การบรรจุ มีค่าใช้จ่าย 105.53 บาท และไม่ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตเพิ่มขึ้น และเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการบรรจุแล้ว จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นสุทธิ 1,012.26บาท คิดเป็นร้อยละ 8.27 จากมูลค่าข้าวเปลือกแห้ง

5) การขนส่ง มีค่าใช้จ่าย 175.93 บาท ซึ่งเป็นการบริการขนส่งไปยังลูกค้าโดยคิดค่าบริการเพิ่มเติม ไม่ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตเพิ่มขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 สรุปสภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

1. สภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ร้อยละ 85.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.61 ปี ร้อยละ 65.4 จบประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2.62 คน มีพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวสันป่าตองเฉลี่ย 14.63 ไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกสด 295,269.79 บาทต่อปี มีผลผลิตเฉลี่ย 994.95 กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนเฉลี่ย 5,515.46 บาทต่อไร่ มีกำไรเฉลี่ย 4,242.57 บาทต่อไร่ ร้อยละ 85.6 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ นอกจากกลุ่มแปลงใหญ่

2. ปัญหาการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) โดยพิจารณารายละเอียด พบว่า มีปัญหาในการส่งเสริมอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.19) ด้านองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.10) และด้านวิธีการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.62)

2.1 ปัญหาด้านการสนับสนุน พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีปัญหาด้านการสนับสนุนในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ได้แก่ ขาดการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ ในการลดความชื้น (ค่าเฉลี่ย 4.63) ขาดการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ ในการเก็บรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.54) และขาดการสนับสนุนด้าน เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการสีข้าว (ค่าเฉลี่ย 4.38) ขาดการสนับสนุนด้านช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดในและนอกพื้นที่ และการออกงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 4.37) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการบูรณาการการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.31) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดนโยบายการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.23)

2.2 ปัญหาด้านองค์ความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีปัญหาด้านองค์ความรู้ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดความรู้เรื่องมูลค่าของข้าวเปลือกที่จะเพิ่มขึ้นหลังการลดความชื้นแล้ว (ค่าเฉลี่ย 4.54) ขาดความรู้เรื่องต้นทุนในการลดความชื้นด้วยเตาอบ (ค่าเฉลี่ย 4.25) และขาดความรู้เรื่องการจำหน่ายข้าวเปลือกหลังการเก็บรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.22)

2.3 ปัญหาด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีปัญหาด้านวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดการศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.57) และขาดการฝึกอบรม เกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.38)

3. ความต้องการการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) โดยพิจารณารายละเอียด พบว่า มีความต้องการในการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.33) และมีความต้องการในการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.09) และด้านวิธีการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.35)

3.1 ความต้องการด้านการสนับสนุน พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการด้านการในระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการลดความชื้น (ค่าเฉลี่ย 4.73) มีการสนับสนุนด้านช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดในและนอกพื้นที่และการออกงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 4.60) การสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการเก็บรักษาข้าวเปลือก (ค่าเฉลี่ย 4.58) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำนโยบายการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ให้ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.55) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.50) การสนับสนุนด้านเครื่องจักรและ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

อุปกรณ์ในการสี (ค่าเฉลี่ย 4.47) ให้การสนับสนุนด้านอาคารสถานที่ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.33) และมีการให้ความรู้เรื่องการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.30)

3.2 ความต้องการด้านองค์ความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความต้องการด้านองค์ความรู้ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ ต้องการความรู้เรื่องมูลค่าของข้าวเปลือกที่จะเพิ่มขึ้นหลังการลดความชื้นแล้ว (ค่าเฉลี่ย 4.48) ต้องการความรู้เรื่องมูลค่าของข้าวที่จะเพิ่มขึ้นหลังการสีแล้ว (ค่าเฉลี่ย 4.27) ต้องการความรู้เรื่องการจำหน่ายข้าวเปลือกหลังการเก็บรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.25) และต้องการความรู้เรื่องต้นทุนในการอบลดความชื้นด้วยเตาอบ (ค่าเฉลี่ย 4.24)

3.3 ความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ มีการพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.60) และมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.35)

4. แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวแปลงใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) โดยพิจารณารายละเอียด พบว่า มีความเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.33) และมีความเห็นด้วยกับแนวทางการในการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็นได้แก่ด้านองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.09) และด้านวิธีการส่งเสริมการ (ค่าเฉลี่ย 3.35)

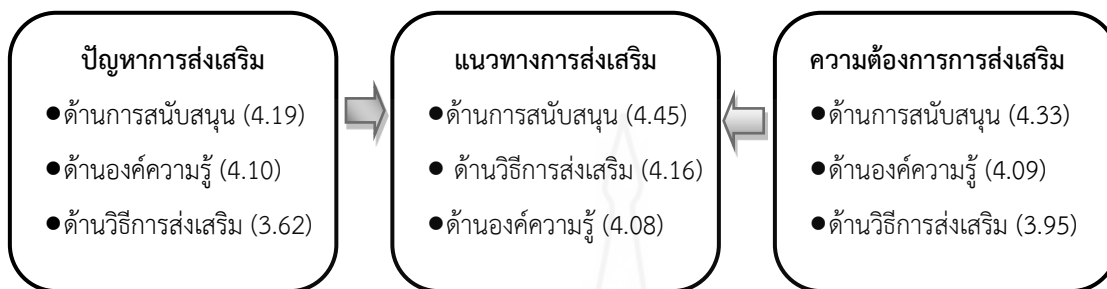
4.1 แนวทางด้านการสนับสนุน พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมด้านการในระดับมากที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.74) ควรจัดทำโครงการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.68) ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการให้การสนับสนุนแก่กลุ่มเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.66) ควรมีการสนับสนุนด้านช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่กลุ่มแปลงใหญ่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.48) ควรจัดทำนโยบายการส่งเสริมเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ให้แก่สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.38) ควรบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.31) และควรสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.24)

4.2 แนวทางด้านองค์ความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ในระดับมากที่สุด คือ ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการลดความชื้นข้าวเปลือกเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง (ค่าเฉลี่ย 4.23)

4.3 แนวทางด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.60) ควรมีการอบรมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.37) และควรพัฒนาองค์ความรู้การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ให้แก่อาสาสมัครเกษตรกร เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่สมาชิกต่อได้ (ค่าเฉลี่ย 4.21)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ภาพที่ 3 สรุปภาพรวมระดับความคิดเห็นในประเด็นแต่ละด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่องแนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีข้อค้นพบและประเด็นที่ผู้วิจัยควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. สภาพการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

พบว่า ผู้ประกอบการที่มีกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวได้แก่ การอบลดความชื้นข้าวเปลือก การเก็บรักษา การสีข้าว การบรรจุ และการขนส่ง โดยในปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกสด 1,000 กิโลกรัม มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 1,364 บาท มีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นรวม 3,906 บาท ซึ่งการอบลดความชื้น สามารถเพิ่มมูลค่าของผลผลิตข้าวเปลือกสด ของผู้ประกอบการขึ้น ร้อยละ 17.15 และเมื่อเปรียบเทียบกับผลกำไรจากการผลิตข้าวของสมาชิกแปลงใหญ่ข้าวหากมีการอบลดความชื้นข้าวเปลือกก่อนจำหน่ายจะสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตขึ้น ร้อยละ 42.0 มากกว่าการสีข้าวที่เพิ่มมูลค่าของผลผลิตข้าวเปลือกแห้ง เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.13 ส่วนการเก็บรักษาและการบรรจุ ไม่มีผลทำให้มูลค่าข้าวเพิ่มขึ้น และการขนส่งไม่มีผลต่อมูลค่าข้าวเป็นเพียงแค่บริการขนส่งเท่านั้น สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย ที่เล็งเห็นว่ากระบวนการลดความชื้นเป็นการเพิ่มช่องว่างของราคาผลผลิต เนื่องจากการที่ผลผลิตออกสู่ตลาดในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ต้องมีเครื่องมือในการจัดการโดยเฉพาะ จึงทำให้ราคาผลผลิตต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และการสีข้าวสามารถเพิ่มมูลค่าได้เพียงครึ่งหนึ่งของการอบลดความชื้นเท่านั้น ดังนั้นการลดความชื้นข้าวเปลือกก่อนจำหน่ายจึงเป็นการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ที่ดีที่สุด

การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. สภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

1.1 สภาพส่วนบุคคล

เพศ อายุ การศึกษา ผลจากการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ร้อยละ 85.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.61 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียากร บุญส่ง (2560, น.817) ที่พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีเพศชายเป็นส่วนใหญ่ อายุเฉลี่ย 59.31 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษา อาจเนื่องมาจากสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นเพศชายเป็นตัวแทนของครัวเรือนในการเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

1.2 สภาพเศรษฐกิจ

1) รายได้จากการผลิตข้าว พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมี รายได้จากการผลิตข้าว 295,269.79 บาทต่อปี ไม่สอดคล้องกับงานของสิรินาถ อินทวาและคณะ (2562, น.1025) ที่พบว่าเกษตรกรมีรายได้ในภาคการเกษตรจากการผลิตข้าว 48,582.35 บาทต่อปี อาจเนื่องมาจากข้าวเหนียวสันป่าตองให้ผลผลิตต่อไร่สูง และสามารถผลิตได้ปีละ 2 ครั้ง จึงทำให้สมาชิกแปลงใหญ่ข้าวมีรายได้ที่สูงกว่าพื้นที่อื่น

2) รายได้จากการจำหน่ายผลผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย 9,758.03 บาทต่อไร่ ไม่สอดคล้องกับงานของสิริยุพา เลิศกาญจนพร (2565, น.133-134) พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตข้าว โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 5,677.17 บาทต่อไร่ อาจเนื่องมาจากข้าวเหนียวสันป่าตองให้ผลผลิตต่อไร่สูง สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความรู้ความชำนาญในการผลิตและมีการสนับสนุนจากภาครัฐในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สมาชิกแปลงใหญ่ข้าวมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตต่อไร่ ที่สูงกว่าพื้นที่อื่น

3) ราคาผลผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีการจำหน่ายผลผลิตราคาเฉลี่ย 10.51 บาทต่อกิโลกรัม สอดคล้องกับงานของพิรานันท์ ยาวิชัย และคณะ (2561, น.17) ที่พบว่ามีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยราคา 10.53 บาทต่อกิโลกรัม แต่ไม่สอดคล้องกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่เมาะ. (2565) ที่ราคา 6.50 บาทต่อกิโลกรัม อาจเนื่องมาจากราคาข้าวสารในตลาดที่ปรับตัวสูงขึ้น จึงทำให้ราคาข้าวเปลือกมีการปรับตัวสูงขึ้น

4) ต้นทุนการผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีต้นทุนการผลิตรวมเฉลี่ย 5,515.46 บาท/ไร่ สอดคล้องกับงานของพิรานันท์ ยาวิชัย และคณะ (2561, น.17) ที่พบว่าต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวพันธุ์ กข15 เป็นจำนวนเงิน 4,420.25 บาทต่อไร่ แต่ไม่สอดคล้องกับงานของสิริยุพา เลิศกาญจนพร (2565, น.133) พบว่า เกษตรกรต้นทุนการปลูกข้าวหน้าปีเฉลี่ยต่อไร่ 2,840.22 บาทต่อไร่ เนื่องจากราคาค่าต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอาจเกิดจากปัญหาปัจจัยการผลิตมีราคาแพง และสภาพพื้นที่เพาะปลูกที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น

5) ค่าใช้จ่ายในการผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 568.51 บาทต่อไร่ มีค่าขนส่งผลผลิตเฉลี่ย 294.66 บาทต่อไร่ สอดคล้องกับงานของ สิริยุพา เลิศกาญจนพร (2565, น.133) พบว่าเกษตรกรมีค่าวัตถุดิบทางตรง 175.46 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานทางตรง 827.32 บาทต่อไร่ และค่าใช้จ่ายในการผลิต 1,837.44 บาทต่อไร่ และสอดคล้องกับงานของนุชจรี ภักดีจอหอ และคณะ (2565, น.9) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายใน 3 รายการ ได้แก่ 1) ค่ารถเกี่ยวไร่ละ 650 บาท 2) ค่ารถขนส่งบรรทุกตันละ 200 บาท และ 3) ค่าจ้างแรงงานวันละ 300 บาท หรืออัตราเหมาตามที่ดินแปลง และสอดคล้องกับงานของพิรานันท์ ยาวิชัย และคณะ (2561, น.17) ที่พบว่าค่าวัตถุดิบทางตรง เท่ากับ 476.09 บาทต่อไร่ ค่าแรงงานทางตรง เท่ากับ 680.01 บาทต่อไร่ และค่าใช้จ่ายในการผลิต เท่ากับ 3,264.15 บาทต่อไร่

6) จำนวนผลผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีจำนวนผลผลิตเฉลี่ย 994.95 กิโลกรัมต่อไร่ ไม่สอดคล้องกับงานของพิรานันท์ ยาวิชัย และคณะ (2561, น.17) พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้รถเกี่ยวขนาดในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตเฉลี่ย 487.84 กิโลกรัมต่อไร่ และไม่สอดคล้องกับงานของปรียากร บุญสูง (2566, น.138) เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 652 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากความแตกต่างของการเลือกใช้นิคมของพันธุ์ข้าวสำหรับการเพาะปลูกในพื้นที่ ซึ่งข้าวเหนียวจะให้ผลผลิตสูงกว่าข้าวเจ้า

7) ราคาผลผลิต พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว จำหน่ายผลผลิตในราคาเฉลี่ย 9.81 บาทต่อกิโลกรัม สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าผู้ประกอบการรับซื้อข้าวเปลือกสดในราคากิโลกรัมละ 9.85บาท โดยราคาผลผลิตในปี 2566/67 เฉลี่ย 9.28

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บาทต่อกิโลกรัม แต่ไม่สอดคล้องกับสำนักงานเกษตรอำเภอแม่เมาะ. (2565) ที่ราคา 6.50 บาทต่อกิโลกรัม อาจเนื่องมาจากราคาข้าวสารในตลาดที่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ราคาข้าวเปลือกปรับตัวสูงขึ้น

2. ปัญหาและความต้องการการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

2.1 ปัญหาการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาในการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน โดยพบว่าประเด็นที่เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีปัญหามากที่สุด คือ ด้านองค์ความรู้ วิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ชัดเจน สอดคล้องกับกรมพัฒนาที่ดิน (2565, น.4-15) ที่พบว่าเกษตรกรมีประเด็นปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตตลอดกระบวนการผลิตสูง ปัญหาด้านการขาดอำนาจต่อรอง การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การเชื่อมโยงตลาดระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ รวมถึงปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงเกษตรกรเท่าที่ควร ปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ ปัญหาปัจจัยการผลิตราคาสูง และปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

2.2 ความต้องการการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความต้องการการส่งเสริมด้านการสนับสนุนในประเด็นการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการลดความชื้น ด้านองค์ความรู้ ในประเด็นต้องการความรู้เรื่องมูลค่าของข้าวเปลือกที่จะเพิ่มขึ้นหลังการลดความชื้นแล้ว และความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมในประเด็นมีการพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ สอดคล้องกับงานของสิรินดา อินทวาและคณะ (2562, น.1026) ที่พบว่าภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสมในระดับมากโดยมีความต้องการในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านการสนับสนุน และด้านความรู้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องการเพิ่มมูลค่าข้าวเปลือกหลังการลดความชื้น พร้อมทั้งมีการนำเอาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์เข้าไปสู่กลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นแก่เกษตรกร

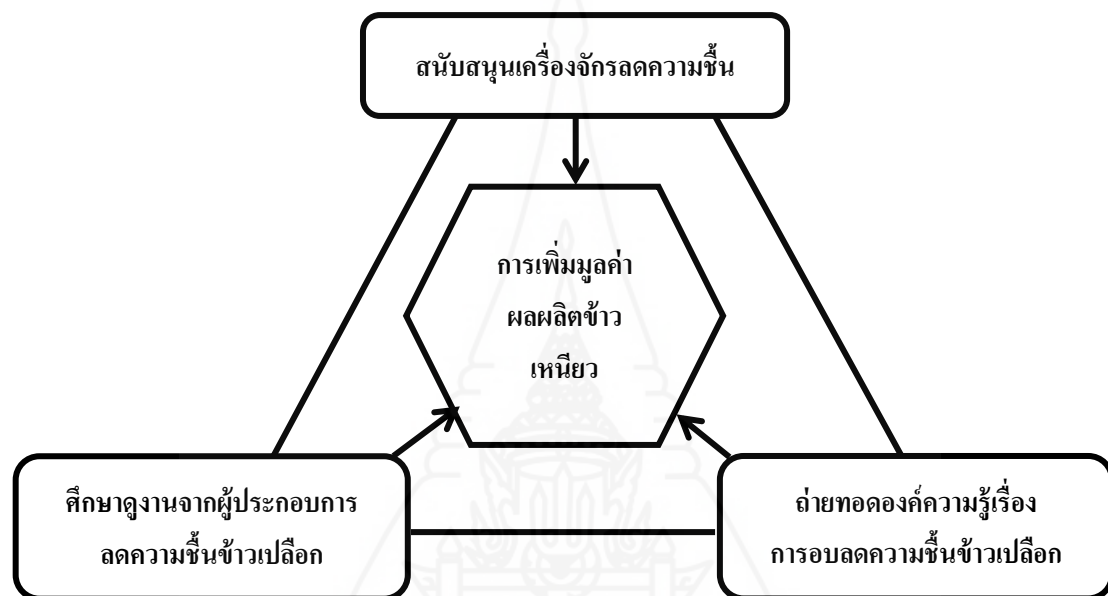
3. แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง การพาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ และการอบรมให้ความรู้ด้านการลดความชื้นข้าวเปลือกเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานของกรมพัฒนาที่ดิน (2565, น.4-15) ที่พบว่าหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่สร้างเครือข่ายการผลิตร่วมกันแบบเกษตรแปลงใหญ่ เพื่อสามารถเข้าไปสนับสนุนและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง เพิ่มอำนาจการต่อรองให้แก่เกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตตลอดกระบวนการผลิตเป็นไปตามทฤษฎีการประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) ตามหลักเศรษฐศาสตร์การผลิต

ภาพที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา แนวทางการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีข้อควรพิจารณานำมาเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร มีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านองค์ความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีปัญหาด้านองค์ความรู้เรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นเกษตรกรควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องมูลค่าของข้าวเปลือกที่จะเพิ่มขึ้นหลังการลดความชื้น เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวและลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความต้องการการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องการศึกษาดูงานนอกสถานที่และการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการลดความชื้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรพาเกษตรกรไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการดำเนินการและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่ตนเอง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ในการลดความชื้น

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านการส่งเสริม พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวมีความต้องการการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมเรื่องการฝึกอบรมโดยการให้เจ้าหน้าที่ติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรจัดมีการจัดอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองอย่างต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรพัฒนาองค์ความรู้การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ให้แก่อาสาสมัครเกษตรกรเพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่สมาชิกต่อไป

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว และกรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะดังนี้

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว มีปัญหาการขาดความรู้เรื่องมูลค่าของข้าวเปลือกที่จะเพิ่มขึ้นหลังการลดความชื้นแล้ว ขาดแคลนเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการอบลดความชื้น ขาดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง และขาดความรู้และการสนับสนุนด้านช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าวเปลือกหลังการเก็บรักษาทั้งตลาดในและนอกพื้นที่ ดังนั้น

(1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีการสนับสนุนด้านเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองแก่กลุ่มเกษตรกร

(2) หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำโครงการส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองอย่างเป็นแบบแผน และต่อเนื่อง

(3) ภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการให้การสนับสนุนแก่กลุ่มเกษตรกร

(4) ควรมีการสนับสนุนด้านช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่กลุ่มแปลงใหญ่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

(5) ควรจัดทำนโยบายการส่งเสริมเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตอง ให้แก่สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอย่างต่อเนื่อง

(6) ควรบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการสนับสนุนเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวเหนียวสันป่าตองที่ชัดเจน

(7) ควรสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ประกอบการและเกษตรกรในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวในภาพรวมให้มีประสิทธิภาพต่อไป เนื่องจากข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของประเทศ

2.2 ควรศึกษาเทคโนโลยีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรเปรียบเทียบข้อมูลความแตกต่างทั้งปริมาณผลผลิต ต้นทุน และรายได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

2.3 ควรศึกษาพัฒนาแนวทางการต่อยอดกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวให้เป็นต้นแบบด้านการหลังการเก็บเกี่ยว ในแต่ละพื้นที่

2.4 ศึกษาการพัฒนาการจัดการคลังสินค้าโรงสีชุมชน เพื่อการจัดเก็บที่เหมาะสม ตรวจสอบได้ง่าย และลดการสูญเสียของข้าวเปลือกที่จัดเก็บ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2565). คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรระบบแปลงใหญ่ 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว.
- สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว. (2565). องค์ความรู้เรื่องข้าว. สืบค้นจาก <https://webold.ricethailand.go.th/rkb/manual/index.php-file=content.php&id=51.htm>
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2565). รายงานการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจข้าวนาปี จังหวัดพะเยา ตามชั้นความเหมาะสมของที่ดิน ปีการเพาะปลูก 2564/65. กลุ่มเศรษฐกิจที่ดินทางการเกษตร กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- ชัยวัช โขเจริญสุข. (2565). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2565-67 อุตสาหกรรมข้าว. วิจัยกรุงศรี.
- นุชจจริ ภัคดีจอหอ, ศิริสรณ์เจริญ กมลลัมสกุล และดวงพร กิจอาทร. (2565). การพัฒนาการจัดจำหน่ายผลผลิตข้าวเปลือกของเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์ (24):3, น.1-18
- ปรียากร บุญส่ง. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการส่งเสริมการปลูกข้าวเหนียวดำพันธุ์พื้นเมืองในตำบลชะแล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (25): 5. น. 813- 822
- พิรานันท์ ยาริชัย, จุฑามาต วงษ์แก้ว, ฐิติมา ทรงคำ และธีรลักษณ์ สัจจะวาที. (2561). ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกข้าวพันธุ์ กข15 ของเกษตรกรในเขตหมู่บ้านโป่งศรีนคร ตำบล โรงช้าง อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย. วารสารธุรกิจปริทัศน์. (10): 1, น.7-24
- สิรินาถ อินทภูวา, สนิษุข ครุฑเมือง แสนเสริม และนาริรัตน์ สิริสาร. (2562). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรนาแปลงใหญ่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. แก่นเกษตร (47): 1023-1030.
- สิริยุพา เลิศกาญจนพร. (2565). ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกข้าวนาปีของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 40(1), น.130-138
- สำนักงานเกษตรอำเภอแม่เมาะ. (2566). แผนพัฒนาการเกษตรอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์